

Elena Dudău

elenadudau_dudaelelena@yahoo.com

Către o antropologie a emoțiilor

(Un prim jurnal cu ocazia unei cercetări în localitatea Cerna, județul Tulcea, 4-9 septembrie, 2016)

Drumul către locul pe care ți l-ai propus să îl cercetezi este întotdeauna o provocare și o așteptare. Chiar dacă documentarea cu privire la caracteristicile și specificul locului în care urmează să ajungi este întotdeauna obligatorie, tot nu poți fi sigur că ceea ce găsești pe teren corespunde cu ceea ce ai citit. Tocmai de aceea, cea mai bună și eficientă modalitate de a cunoaște un fapt cu adevărat este propria experiență.

O provocare a însemnat pentru mine și cunoașterea echipei cu care urmează să plec la drum pentru cele cinci zile care se anunță a fi foarte interesante și pline de povești de aflat. Drumul este unul nou pentru mine, fiind pentru prima dată când ajung pe aceste meleaguri ale Măcinului. Locurile acestea mi se desfășoară înaintea ochilor întâia oară și nu am cum să nu le privesc cu ochiul străinului, să observ asemănările și să scot în evidență diferențele pe care acestea le au cu locurile care îmi sunt familiare până în prezent. Cum toate locurile au specificul lor, și aici era de așteptat ca ceva să fie aparte.

După traversarea peste Dunăre, cu bacul, la Brăila, peisajul s-a schimbat complet. Lăsam în urmă o întindere de câmp mărginită de bălțile Dunării și intram într-o altă lume. Lumea aceasta semăna cu descrierile găsite în cărți și cu ceea ce citisem în manualele de geografie în timpul școlii despre Dobrogea. Șoseaua este mărginită de bălți, stufărișuri și păduri de plop. Turme de animale pasc prin lunci, iar acest cadru este completat de căruțele cu măgăruși grăbite să ajungă fiecare unde au treabă.

Orașul Măcin este prima localitate pe care am reținut-o venind dinspre Brăila. Un oraș încremenit în timp, cu o populație amestecată de români, turci și țigani, care conviețuiesc în armonie. Blocurile vechi, străzile vălurite și pavate cu piatră cubică te trimit cu gândul la alte

vremuri, iar munții mărunți ce de acum încep să se vadă în zare întregesc cadrul specific al acestui loc.

Drumul continuă să meargă în paralel cu lanțul de munți pitici erodați de scurgerea timpului, iar priveliștea începe din ce în ce mai mult să semene cu o altă Românie. După un drum de 20 de kilometri, dăm de un popas, un restaurant așezat la răscruce de drumuri. De aici pleacă șoseaua ce ne va duce către localitatea Greci, localitate renumită prin lucrătorii săi italieni la carierele de granit, unde va urma să ne cazăm. Înainte, pe drumul către Tulcea, la vreo zece-cincisprezece kilometri se întinde satul Cerna, pe care îl vom străbate la pas zilele următoare, încercând să stăm de vorbă cu oamenii și să aflăm cum se raportează la istoria pe care au trăit-o. Mai reprezintă pentru ei locurile de origine ale bunicilor locuri cu încărcătură emoțională unde ar vrea să se întoarcă? Își mai doresc să ajungă la obârșiile neamurilor lor? Care mai este în prezent raportarea lor față de locurile acelea din Grecia și dacă relațiile de rudenie au continuat să reziste de-a lungul timpului și vicisitudinilor istorice ce s-au întâmplat din momentul despărțirii? Cum se păstrează sau cum se reconstruiesc relațiile de familie între cei plecați și cei rămași? La aceste întrebări ne propunem să avem un răspuns la sfârșitul incursiunii noastre.

Ziua aceasta, de duminică, ne-o petrecem în Greci. Pentru a ne familiariza cu zona am mers prima dată la Centrul de Vizitare-Informare al Administrației Parcului Național Munții Măcinului, unde am văzut lucruri extraordinare despre flora și fauna zonală, dar și despre diversitatea culturală și etnică a acestor meleaguri, prezentate prin costumele tradiționale etnice expuse aici și prin filmulețele descriptive referitoare la obiceiurile de familie sau comunitare ale oamenilor. În continuarea zilei a urmat o discuție de grup unde ni s-a explicat în ce constă cercetarea, care sunt mai exact obiectivele de urmărit, și am vizionat câteva documentare care au fost realizate până în prezent despre și cu oamenii cu care urmează ca noi să vorbim în zilele următoare. Tot acum am primit și chestionarele pe care trebuie să le aplicăm în această primă etapă a cercetării.

Ziua de luni am început-o printr-o vizită la Biblioteca Comunală Dumitru Cerna, unde doamna bibliotecară Dumitra Petrică ne-a întâmpinat cu foarte mare curiozitate despre scopul cercetării noastre și ne-a pus la dispoziție monografia satului realizată de dânsa. Am nimerit în sat în prag de sărbătoare, când tot aparatul administrativ era agitat cu organizarea petrecerii de ziua comunei, ce urma să fie vineri. Cu această ocazie, am cunoscut și pe domnul primar, venit la bibliotecă pentru a stabili datele organizatorice cu doamna bibliotecară.

Am încercat să obținem o hartă a localității care să ne ajute să localizăm unde au fost așezate familiile meglene când au sosit aici, dar nereușind, ne-am decis că este timpul să ne începem incursiunea pe străzile satului în lung și în lat, pentru a vedea dinainte traseul pe care va urma să îl facem în fiecare zi a șederii noastre aici.

La prima vedere pare a fi o comună urbană, cu case noi, străzi asfaltate. Centrul este mărginit de primărie, bibliotecă, școală, căminul cultural, iar mai în vale, spre pâraul care traversează localitatea, se înalță un pâlc de blocuri cu magazine la parter. După ce traversăm podul peste râu, îmi atrage atenția un grup de bărbați ce stăteau jos pe o bancă lungă în dreptul cârciumii. Erau antrenați în discuții aprinse, dar cu toate acestea, niște oameni necunoscuți, precum eram noi, nu aveau cum să treacă neobservați. Mai sus, pe șosea am văzut contrastând între case noi, vechi case bulgărești cu prispă deschisă, construite de bulgari înainte să se facă schimbul de populație.

Am revenit seara în Cerna pentru a vorbi cu oamenii. Ne-am împărțit în trei echipe a câte doi oameni. Isabela este colega mea de echipă cu care urmează să cutreier o parte a satului. Ne-am împărțit și satul în zone pentru a nu ne intersecta și pentru a nu vorbi cu aceiași oameni. Nouă ne-a revenit latura stângă a șoselei cu ulițele aferente. Am intrat pe strada Frumușica, stradă pe care locuiesc mulți megleni, dar dificultatea întâmpinată inițial a fost că nu știam numele acestor oameni, nu aveam cum să îi strigăm la poartă. Spre norocul nostru am reușit să vorbim cu o femeie în vârstă care stătea la poartă și care ne-a povestit despre familia ei, precum și povestea venirii lor în Cerna. Am reușit să stăm de vorbă și cu vecinul, dar cel mai mult m-a impresionat povestea familiei Ciulachi. Mai mult însă decât povestea de-a dreptul dramatică a familiei, cel mai mult m-a impresionat implicarea foarte mare de care a dat dovadă nepotul familiei, de 37 de ani, în descoperirea rudelor din Grecia. Când ne povestea, se simțea în glasul lui dorința intensă avută de regăsire. Se interesase foarte mult despre acest subiect și reușise să reconstruiască relații care altfel ar fi fost pierdute. Tatăl său a fost născut în Cadrilater, unde părinții lui au locuit paisprezece ani, din 1926 până în 1940. Bunicul revine cu fratele său în Grecia, unde rămăseseră încă un frate și o soră. Fratele a fost omorât de partizanii comuniști fiind aruncat într-o fântână, iar ceilalți doi rămași în viață au fugit în România pentru a-și găsi rudele.

A doua zi am plecat de dimineață spre Cerna. În primele ore nu prea am avut succes, nimerind în mahala unde am căutat familii de megleni, dar nu prea am găsit. Am găsit câteva familii mixte cu care am stat de vorbă. Mai târziu ne-am schimbat traseul pe niște străzi mai aproape de centru, unde am vorbit cu câteva familii de megleni care locuiau unele lângă altele.

Ceea ce am putut să observ din discuțiile cu aceștia este că sunt familii foarte unite, păstrează legăturile și se ajută reciproc. Chiar dacă unii au pierdut legăturile cu rudele din Grecia, cei ajunși aici sau cei născuți aici preferă să locuiască în vecinătate, frate lângă frate, să nu se îndepărteze unul de altul. De asemenea, familiile sunt foarte numeroase, iar chipurile oamenilor au ceva specific care te face să îi recunoști.

Am coborât la cârciumă unde am întâlnit și aici oameni cu care am vorbit și care ne-au răspuns la întrebări. Am observat iarăși o neîncredere în noi, străini veniți de la București pentru a-i chestiona. Unii credeau că am venit pentru a-i despăgubi în ceea ce privește pământurile rămase în Bulgaria sau pentru recoltele care au rămas neculese acolo după ce au fost nevoiți să își părăsească casele în urma cedării Cadrilaterului. Alții preferau să nu își recunoască etnia, deoarece erau circumspecți cu privire la incursiunea noastră în satul lor și la motivația pentru care am venit. Scopul cercetării noastre părea de neînțeles, fiind obișnuiți cu cercetătorii care i-au vizitat în trecut și care erau interesați de obiceiurile lor, de costumele lor tradiționale sau de grai, care a fost studiat de mai mulți lingviști.

Cei care pleacă au dorul celor rămași, dar cei rămași, nu. Cam aceasta este concluzia celei de-a treia zile în care am colindat ulițele satului în găsirea oamenilor cu care să discutăm despre relațiile de rudenie pe care le păstrează sau nu cu rudele rămase în locurile de obârșie. Cei mai mulți dintre oamenii cu care am vorbit aparțin generației copiilor celor născuți în Grecia sau nepoților. Aceștia povestesc despre dorul cu care au trăit părinții sau bunicii lor, de poveștile pe care aceștia le spuneau despre locurile natale, zonă, despre rudele rămase acolo. Cei tineri sunt cei care au reușit după Revoluție să ajungă prin acele locuri și să își caute rudele. Câțiva dintre ei au fost interesați doar din punct de vedere turistic să ajungă acolo. Unii și-au găsit rudele și continuă să păstreze legătura, dar cei mai mulți au observat în urma vizitei lor în acele localități din Grecia că cei rămași nu sunt prea interesați de soarta celor plecați.

Numele oamenilor de aici au o rezonanță aparte. Atât numele de familie, cât și cele de botez, le sunt specifice. Am observat acest lucru după ce am colindat strada Frumușica în lung și în lat și am întâlnit nume precum: Boja, Dafina, Isa, Neda, Ciulachi, Rota, Sucă etc. Pe strada aceasta locuiesc foarte mulți megleni, iar la multe case vecine locuiesc frați dintr-un singur neam. Cel mai mare succes l-am avut în locurile unde am găsit oameni strânși la poartă, de vorbă. Prezența noastră nu a incomodat și poveștile oamenilor au început să curgă ca și cum am fi fost dintre ai lor. Dacă au văzut interesul nostru pentru acest subiect, s-au arătat dornici să împărtășească cu noi emoții, trăiri, doruri, amintiri și răscoliri transpuse în povești din tinerețe sau

auzite de la părinți sau de la bunici, despre fapte și evenimente care au marcat adânc istoria acestui neam de oameni, istorie zbuciumată întinsă pe o perioadă atât de scurtă de timp.

Am nimerit aici în perioada în care gospodarii fac zacuscă și pregătesc borcanele pentru iarnă. Megleniții, așa cum uneori se numesc ei, sunt oameni foarte muncitori cu gospodării foarte bine închegate și înstărite. Ei sunt oameni credincioși, iar nașterea de copii o consideră ca fiind aducătoare de binecuvântare în casă. Unde sunt copii mulți este prezentă și binecuvântarea lui Dumnezeu, iar familia pentru ei este foarte importantă. Neamul trebuie să meargă mai departe prin copii și prin nepoți, iar relațiile de rudenie între ei trebuie păstrate și căutate ocaziile în care să se întâlnească cât mai des, să fie împreună atât la ocaziile fericite, cât și la cele mai puțin fericite. În interiorul lor se preferau căsătoriile endogame, iar familiile căutau ca partenerii fiicelor sau fiilor lor să fie tot megleniți. Au încercat să își păstreze astfel identitatea, dar familiile mixte sunt din ce în ce mai numeroase odată cu plecarea copiilor și nepoților prin orașe.

Ziua de miercuri seară o încheiem ajungând la vecernie la biserică unde slujba era pe sfârșite. Oamenii cu care vorbisem până atunci erau și ei prezenți și ne salutau și se salutau între ei cu „Doamne ajută!”. A doua zi urmează a fi marea sărbătoare a Nașterii Maicii Domnului.

Dimineața următoare ne-o petrecem la biserică, ca simplii credincioși intrând în interiorul comunității și alăturându-ne activităților pe care aceasta le face. A urmat o masă oferită pentru toți sătenii, deoarece era ziua hramului troiței construite în fața bisericii de o familie din localitate. Seara am fost pe strada Traian unde am mai vorbit cu oameni, de la care am aflat lucruri și auzit povești foarte interesante, de la oameni care nu ți se par a fi diferiți față de alții, dar a căror viață ar fi putut constitui scenarii de film. Povestea vieții, este pentru mine, printre cele mai interesante și complexe metode de cercetare, însumând date istorice transpuse și transfigurate de emoții. Diferența dintre realitatea istorică faptică și povestea spusă din amintiri este pusă în evidență tocmai de încărcătura emoțională trăită de interlocutor, acest lucru fiind ceea ce diferențiază aceeași întâmplare auzită din gura mai multor oameni. Tocmai acest lucru oferă individualitate, trăire, și ce este ceea ce caută mai ales un antropolog dacă nu această individualitate, această raportare la trecut prin intermediul memoriei?

Ne-am încheiat cercetarea vineri, în ziua în care comuna își îmbrăca straiile de sărbătoare, punându-ne în scenă în fața Bibliotecii identitatea deopotrivă moștenită și construită prin intermediul formației de dansuri Altona.

Evoluția comunităților megleno-române din locurile de origine după cel de-al Doilea Război Mondial nu a beneficiat de o cercetare amănunțită, dar nici comunitatea aceasta încheșată din Cerna nu a fost cercetată așa cum ar fi trebuit. Cercetarea noastră nu și-a propus să analizeze etnografic, ci socio-antropologic realitatea cu privire la această comunitate, propunându-și să arate cum își construiesc membrii comunității identitatea, limitându-ne însă doar la analiza semnificației rudeniei transfrontaliere și a locului de origine pentru construirea acesteia.

Memoria și istoria vin una în completarea celeilalte. O populație care a trecut prin atât de multe evenimente istorice, fiind actorul principal al acestor mișcări de colonizare, și-a creat o cultură specifică, iar memoria oamenilor vine să completeze faptele istorice concrete.

Aspectele tragice pe care acești oameni le-au trăit prin abandonarea caselor, terenurilor, recoltelor, mormintelor familiei nu au cum să nu lase urme adânci în memoria lor, iar aceste amintiri nu ar trebui uitate. Antropologia emoțiilor este greu de scris, dar astfel de subiecte merită abordate și dintr-o astfel de perspectivă.